

Anna Vogel

Anne på svenska

Hur tidsanda och produktionsvillkor påverkat huvudpersonens karaktärsdrag i svenska översättningar och adaptationer av *Anne of Green Gables*

Anne in Swedish. How the Spirit of the Age and Production Terms Influence the Protagonist's Character Traits in Swedish Translations and Adaptations of *Anne of Green Gables*

Abstract: L.M. Montgomery's Anne of Green Gables (1908) has received much academic interest. Drawing on related research on the novel and its Swedish editions, my article investigates how the variation in the Swedish versions influences the characterization of Anne 1909–2018. My study acknowledges the feminist view within translation studies as expressed by Sherry Simon, and uses Norman Fairclough's linguistic model for contextualization. The primary material consists of Montgomery's original text, the translations and adaptations by Karin Jensen, Aslög Davidson, Margareta Sjögren-Olsson, and Christina Westman as well as correspondence between the publishing houses and translators. Further, I have interviewed Westman and corresponded with her publisher. The texts are analysed regarding omissions and additions. On a micro-level, all active verbs where Anne is the grammatical subject are analysed. My results show that all editions give prominence to Anne's academic ambition. A major finding is that the 1941 and 1962 versions increase Anne's ambition by using more active verbs and stronger expressions. Westman's 2018 edition, however, is a subtle revision of the first Swedish translation, with the result that Anne's ambition is diminished again. Despite girls and women having gained more freedom over the last 100 years, the latest edition thereby interrupts the tendency to stress Anne's ambition. This is understood as a result of clashing discursive and social norms. On the other hand, the emphasis on Anne's ambition in the 1941 and 1962 editions comes with a cost of religious, moral, intellectual, and emotional aspects, creating a one-dimensional Anne.

Keywords: translation studies, feminism, linguistics, publishing houses, translation, adaptation, L.M. Montgomery, *Anne of Green Gables*

©2021 Anna Vogel. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), permitting all non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Citation: *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning/Barnboken: Journal of Children's Literature Research*, Vol. 44, 2021 <http://dx.doi.org/10.14811/clr.v44.577>

L.M. Montgomerys roman *Anne of Green Gables*, om den föräldralösa flickan Anne som får ett nytt hem hos syskonen Matthew och Marilla i den lilla byn Avonlea, blev omedelbart en succé då den kom ut 1908. Romanen har genererat ett stort antal undersökningar, ofta med feministisk ansats, där Gabriella Åhmanssons avhandling från 1991 utgör startskottet för den svenska forskningen. Som Åsa Warnqvist påpekar har romanen funnits i tryck på svenska alltsedan den första svenska översättningen utgavs ("Anne" 212). Cornelia Rémi undersöker hur de svenska utgåvorna anpassats för en svensk publik, särskilt med avseende på platsnamn, växter, mat och litterära referenser. Hon fokuserar särskilt på den första översättningen från 1909. Rémis resultat visar att de kulturella anpassningarna, ibland med hjälp av utelämnanden och didaktiska tillägg, tenderar att göra Annes övergång från flicka till kvinna mindre tvetydig, och att förtydliga var gränsen går mellan Annes verklighet och fantasi ("From Green Gables"). Marika Andræ undersöker B. Wahlströms ungdomsböckers skildringar av vuxenblivande, och formulerar frågor om B. Wahlströms *Anne på Gröntorpa* (1941), frågor som hon dock inte har utrymme att besvara: "Har originalversionen behållit sina emancipatoriska element, jämfört med andra svenska översättningar? Efter vilka principer har de redigerats för att passa in i serien? Vad har strukits och vad finns kvar?" (258). Rémis artikel och Andræns frågor inbjuder till att studera Annes karaktärsdrag i översättningarna, och att lägga större vikt vid de två versioner som utkom 1941 och 1962. Syftet med föreliggande artikel är därför att undersöka hur huvudpersonen i *Anne of Green Gables* gestaltas i fyra svenska utgåvor, med fokus på Annes ambition, intresse för religion och natur, känsla för moral samt fantasi. För att förstå de principer som Andræ efterfrågar analyserar jag även de aktuella produktionsvillkoren för förlag och översättare. Undersökningen utgår från Norman Faircloughs språkförståelse av text, diskursiv praktik och social praktik samt från Sherry Simons antagande att översatta texter både påverkas av och samtidigt påverkar ideologier om kön. Min metod består av att studera utelämnanden och att analysera de aktiva verb där Anne är avsändare.

Anne på svenska. Kända avsteg

Mitt undersökningsmaterial består av fem texter. Den första är *Anne of Green Gables* av L.M. Montgomery (1908). Jag har använt nyutgåvan Penguin Classic Deluxe Edition (2017) som återger hela texten från L.C. Pages originalutgåva (429 sidor).¹ Vidare ingår den första över-

sättningen till svenska, *Anne på Grönkulla*, översatt av Karin Jensen för C.W.K. Gleerups 1909 (332 sidor), adaptionen *Anne på Gröntorpa* översatt av Aslög Davidson för B. Wahlströms 1941 (251 sidor) och adaptionen *Anne på Grönkulla* översatt av Margareta Sjögren-Olsson för Lindblads 1962, ett förlag som ägdes av B. Wahlströms (158 sidor). Slutligen ingår Christina Westmans varsamma bearbetning av Jensens *Anne på Grönkulla* för Lind & Co 2018 (319 sidor).²

För de svenska texterna har jag i samtliga fall använt förstaupplagan. Jag har också besökt Centrum för Näringslivshistoria för att där närmare studera handlingar som berör adaptionerna från 1941 och 1962. Likaså har jag gjort en telefonintervju med Westman, som alltså ansvarade för bearbetningen 2018, samt haft kontakt med hennes förläggare Samuel Paulsson via mejl. Material från arkiv och intervjuer belyser produktionsvillkoren för förlag och översättare.

Tidigare forskning har redan beskrivit vissa avsteg från originalet i de svenska utgåvorna, samt hur de svenska utgåvorna förhåller sig till varandra. Dessa avsteg och olikheter avser textens form, textens produktionsvillkor samt textens roll i den sociala samtiden. Med Faircloughs språkförståelse (72–73) kan dessa nivåer benämnas med termerna *text* – i detta fall originalet *Anne of Green Gables* och dess svenska översättningar/adaptioner – *diskursiv praktik* – hur förlagen producerar och distribuerar utgåvorna och vilka läsare de vänder sig till – och *social praktik* – här det omgivande samhällets syn på flickor och kvinnor samt deras möjligheter till utbildning och yrkesutövande.

För att inleda med *texten* redogör Rémi för hur Karin Jensens översättning har bearbetats av Britt G. Hallqvist (1955) och av Christina Westman (1991 och 2018).³ Dessa bearbetningar har över tid eliminerat plurala verbformer (*gingo* blir *gick*), konjunktivformer och ålderdomliga uttryck men vare sig Hallqvist eller Westman verkar ha gått igenom texten mot källtexten ("From Green Gables" 20–21).⁴ Warnqvist beskriver versionen från 2018 som en enklare städning av versionen från 1955 ("Don't be too upset" 7). Slutligen finns ytterligare en bearbetning av Jensens översättning, i lättläst version, utförd av Christina Birgander och Birgitta Hvidberg (1976).⁵ Rémi beskriver hur Davidson och Sjögren-Olsson inte bara har gjort utelämnanden på menings- och styckenivå, utan också på kapitelnivå. Utelämnandena påverkar Montgomerys berättarperspektiv, som i källtexten möjliggör inblickar i olika bifigurers inre. Vidare har källtexten partier mot slutet av romanen då Anne ser tillbaka på tidigare händelser tillsammans med Marilla och Diana. Då flera av dessa händelser har strukits måste också tillbakablickarna utelämnas ("From Green Gables" 22–23).

För att gå vidare med *den diskursiva praktiken* visar Warnqvists studier av arkivmaterial hur förlaget C.W.K. Gleerups och Jensen samarbetade för att anpassa den första svenska utgåvan till en svensk publik ("Don't be too upset", "I experienced", "Anne"). Rémi slår fast att de förkortningar som blev följden av förlagets anpassning kunde gälla såväl enstaka utelämnade ord som hela stycken ("Interactions" 167).

Davidsons adaption i serien "B. Wahlströms flickböcker" och Sjögren-Olssons version i Lindblads serie "De klassiska ungdomsböckerna" fick även de anpassas till förlagens krav, med bland annat begränsat sidantal (Rémi, "From Green Gables" 24; Warnqvist, "Don't be too upset" 7, "Anne" 218). Enligt Andrae hade samtidens litteraturskribenter alltsedan första världskriget riktat stark kritik mot den typ av massproducerade ungdomsböcker som B. Wahlströms gav ut (42–43). Davidsons *Anne på Gröntorpa* fick också mycket riktigt kritik, närmare bestämt för sina förkortningar (Håkanson). Warnqvist konstaterar att ingen av dessa två utgåvor har överlevt ("Anne" 219). Jämfört med den första Gleerups-utgåvan ligger versionerna som gjordes för B. Wahlströms och Lindblads längre från källtexten (Warnqvist, "Don't be too upset" 7, "Anne" 218). Slutligen ett avsteg som rör *den sociala praktiken*; Rémi visar hur Jensen gör didaktiska tillägg som i vissa fall vetter mer mot fri adaption ("From Green Gables" 9).

Att kontextualisera utgåvorna i sin samtid

De tre nivåerna *text*, *diskursiv praktik* och *social praktik* är relevanta för den översättningsteori jag utgår ifrån. Fram till 1990-talet hade översättningsvetenskapen främst rört textnivån, då den hade ett preskriptivt synsätt och inriktade sig på hur "ekvivalens" uppnåddes mellan källtext och måltext. På 1990-talet lanserade Gideon Toury det deskriptiva synsättet, som även rör diskursiv och social praktik. Han inriktade sig mer på de faktorer som gällde i målspråkskulturen (6) och menade att översättning antingen var *adekvat*, vilket ska förstås som en källtrogen översättning, eller *acceptabel*, vilket avser en text som anpassats till målspråkets normer på olika nivåer (80). Gillian Lathey klargör att en adaption vanligen innebär förkortningar samt en fri översättning av källtexten (8).

Vad gäller den sociala praktiken menar jag att översatta texter både påverkas av och samtidigt påverkar ideologier om kön. Detta antagande förankrar jag i Simon som menar att samhällets spänningar kommer att påverka skrivpraktiker – vilket jag ser som

del av *den diskursiva praktiken* – som i sin tur producerar översättningar – vad jag ser som *textnivå* (Simon 7). Till den sociala praktiken hör också det faktum att barnböcker ofta har ett didaktiskt normerande inslag (se t.ex. Westin 11). Denna didaktiska dimension härstammar från synsättet att barn behöver uppfostran, i vilken barnlitteratur fungerar som ett danande medel (Shavit ix). Lena Kåreland framhåller dock att det inte behöver finnas någon motsättning mellan estetiska och didaktiska aspekter (32). Översättningsvetenskap har likväl tagit fasta på den didaktiska dimensionen och menar att den ofta är en betydande faktor vid översättning (se t.ex. Desmidt 86).

Förlagsprodukterna

Då materialet analyseras ur ett diskursivt perspektiv kan följande redogörelse tecknas för de svenska utgåvorna. Liksom Jensens översättning ingick i Gleerups ungdomsboksserie, var Davidsons adaptation *Anne på Gröntorpa* en del av "B. Wahlströms flickböcker". Platsnamnet *Gröntorpa* kan ses som ett försök att visa att titeln är självständig gentemot Jensens översättning och, som Warnqvist påpekar, att locka till sig en bredare och mindre bemedlad publik ("Anne" 219–220). Korrespondens från 1940-talet föreligger tyvärr inte, men utifrån mina resultat verkar det rimligt att anta att tankegångarna om stilistisk nivå i texten var desamma som vid Sjögren-Olssons adaptation, vilken också den ingick i en serie: Lindblads "De klassiska ungdomsböckerna". *Gröntorpa* hade nu åter blivit *Grönkulla* i titeln och förlaget markerade härmed sammanhang med Jensens översättning och Hallqvists bearbetning. Ett troligt skäl är att Hallqvists version sålde bra och förlaget ville dra ekonomisk fördel av eventuella sammanblandningar. I arkivet har jag funnit flera korta brev från förlaget till Sjögren-Olsson, varav ett gäller *Anne på Grönkulla*. Där framgår att förlaget skickar över Montgomerys originaltext samt en tidigare översättning (Åberg). Det är troligt att den utgåva som hänvisades till var Davidson eftersom den hade utkommit på B. Wahlströms, det förlag som köpte upp Lindblads ett år tidigare. Min analys visar på stora likheter mellan Sjögren-Olssons och Davidsons adaptationer och stärker därför detta antagande. Brevet till Sjögren-Olsson innehåller inga instruktioner utan förlaget hänvisar till telefonsamtal, men däremot finns instruktioner i brev till andra översättare, både ris – "Ni måste tänka mer på hur läsarna uppfattar berättelsen och repliken. Skriv det så som Ni själv hade formulerat det hela och försök inte återge boken exakt" (Nordqvist, 16 feb. 1962) – och ros:

Vi anser nog att Ni i stort sett funnit en bra ton i Er översättning och väntar nu med spänning på fortsättningen. Svårigheterna ligger just i att på ett fördelaktigt sätt kunna balansera en modernare, ledigare stil – och ändå inte förlora den där speciella atmosfären som till stor del är en följd av det gamla skrivsättet. (Nordqvist, 7 jan. 1963)

Måltexternas längd var central och anges tydligt, till exempel "250–275.000 typer. D.v.s. c:a 125–150 A-4 sidor" (Nordqvist, 6 feb. 1962). Mina resultat att både B. Wahlströms och Lindblads krävde nedkortningar överensstämmer med Warnqvists analys att C.W.K. Glerups krav påverkade längden på Jensens översättning ("Don't be too upset" 7, 9–10, "Anne" 218).

Westmans bearbetning marknadsförs på Lind & Co:s hemsida som en barnboksklassiker men tillhör inte någon serie ("Anne på Grönkulla"). I telefonintervjun med Westman berättade hon att uppdraget innebar att redigera texten för att modernisera den och göra den mer läsarvänlig. Motivet för en ny bearbetning var enligt henne att översättningar åldras snabbare än originaltexter. I sin bearbetning utgick hon från utgåvan från 1955 som Hallqvist ansvarade för. Det är därför värt att notera att Hallqvists namn inte nämns någonstans i utgåvan från 2018. Vid Westmans första bearbetning 1991 arbetade hon även med den engelska källtexten, men vid den senaste bearbetningen medgav tiden inte detta. Hon jämförde inte sin text med andra svenska versioner, varken vid sin första eller andra bearbetning. Resultaten styrker Rémis iakttagelse att bearbetningen från 2018 ligger mycket nära Jensen ("From Green Gables"), samt att förändringarna mest gäller pluralformer, konjunktiv och ålderdomliga ordval. Förläggaren Samuel Paulsson bekräftade Westmans bild. I ett uppföljande mejl, där jag frågade om förlaget övervägde en nyöversättning, skrev han: "Originalöversättningen är välgjord och har dessutom bearbetats/moderniserats en gång tidigare (1991). Vi bedömde det därför som både kvalitetsmässigt och ekonomiskt onödigt att 'köpa nytt' när man i stället kan 'rusta upp' gammalt" (Paulsson, 6 maj 2020). På en direkt fråga om skillnaden i pris berättade han att det uppskattningsvis skulle bli minst 75 % dyrare att låta nyöversätta verket.

Att frilägga Annes karaktärsdrag

Annes karaktärsdrag har undersökts genom en systematisk excerpering och analys av *utelämnanden*.⁶ Jag har även excerperat och analyserat tillägg och summeringar. Efter genomgång av hela källtexten

och måltexterna mening för mening har jag sorterat utelämnanden, tillägg och summeringar utifrån de fyra karaktärsdragen.

Därefter har jag undersökt alla aktiva verb, där Anne står som avsändare (subjekt). Här har jag utgått från Sjögren-Olssons adaption, där flest utelämnanden gjorts. Ett aktivt verb i denna adaption har en motsvarighet i övriga utgåvor, medan det omvända förhållandet inte gäller. Som aktiva verb har jag räknat dem som i den systemisk-funktionella grammatiken kallas för materiella processer. En materiell process är ett verb som på ett konkret sätt påverkar omvärlden så att något slags förändring uppstår. Förutom materiella processer finns mentala processer (uppleva), relationella processer (vara) och verbala processer (säga) (Holmberg och Karlsson 78). I de fall där en skillnad föreligger mellan källtexten och de olika måltexterna har jag noterat denna. Ett exempel på skillnad är om ett aktivt verb i Sjögren-Olssons adaption motsvarar ett mentalt verb i Davidsons adaption, och jag har varit särskilt intresserad av just skillnader mellan måltexterna. Motivet för att välja verb och mer specifikt aktiva verb är att dessa, mer än någon annan ordklass, kodar vad personer gör. Detta kan i sin tur ge information om hur mycket makt, frihet och handlingsutrymme en person har, vilket blir intressant ur ett könsideologiskt perspektiv. Verbfrasen utgör predikatet i satsen och jag ser den som den mest prominenta satsdelen av alla (jfr *Svenska Akademiens Grammatik* 3). Jag har även undersökt den omedelbara kontexten (närliggande meningar) för de undersökta aktiva verben, och noterat ifall något skiljer sig mellan källtexten och de olika måltexterna.

Annes akademiska framsteg

För det första ser jag Annes akademiska ambition som viktig. Åhmansson menar att en stor del av *Anne of Green Gables* popularitet kan knytas just till Annes ambition. Åhmansson framhäver fostermoderns Marillas replik: "I believe in a girl being fitted to earn her own living whether she ever has to or not" (Montgomery 254, citerad i Åhmansson 116). Denna replik lyfter även Shirley Foster och Judy Simons fram som central (160), liksom Carole Gerson då hon beskriver hur kvinnans önskan om utbildning löper som en röd tråd genom Montgomerys romaner (201). Rémi visar dock att den bild som framträder på svenska i Davidsons och Sjögren-Olssons adaptationer är av en fantasifull flicka som råkar ut för dråpliga situationer, snarare än en kreativ tonåring och ansvarsfull högskolestudent, eftersom dessa delar av romanen väsentligt har skurits ner ("From

Green Gables" 22–23). Men även i Jensens relativt adekvata översättning blir Anne barnsligare till följd av strykningar i senare kapitel (Rémi, "Interactions" 167–168).

Min analys av textnivån visar att de centrala händelser som rör Annes akademiska utveckling är återgivna i samtliga måltexter: hur Anne vägrar gå till skolan efter att ha blivit straffad av läraren, tävlar med Gilbert, beundrar den nya läraren Miss Stacy och förbereder sig för inträdesprovet till seminariet; hur Annes namn hamnar på första plats när resultaten offentliggörs; hur Anne vid seminariet tilldelas Avery-medaljen som möjliggör högskolestudier, men avstår från stipendiet när Marilla behöver henne hemma på Grönkulla, och i stället accepterar en tjänst som lärare i Avonlea med avsikten att studera vidare på egen hand. Som kommer att bli tydligt framöver har de kapitel och partier som skildrar Annes akademiska utveckling "fredats" från strykningar i betydligt högre grad än andra partier, även om särskilt Sjögren-Olssons adaptation innehåller många strykningar på meningsnivå. I Davidsons och Sjögren-Olssons adaptationer saknas dock informationen om att Anne studerar i en snabbare studietakt för att bli First Class-teacher på ett år medan de flesta av hennes kamrater nöjer sig med att bli Second Class-teacher (Montgomery 291). Sjögren-Olsson kortar även ner stycken som rör hur Anne och Gilbert tävlar i byskolan (Montgomery 143–144) och stryker den socialt kontrollerande grannfrun Mrs. Lyndes uttalande om att kvinnliga lärare är en farlig uppfinning (Montgomery 190), medan detta finns kvar i övriga versioner.

Om vi rör oss ner mot mikrotextnivån visar resultaten angående Annes aktiva verb att hon vid flera tillfällen framstår som mer ambitiös och med bättre akademiskt självförtroende i Sjögren-Olssons adaptation. Se exempel 1a–e, där jag markerat det jag vill kommentera i fetstil.⁷

(1a) Besides, I mean to study at home here and **take a little college course all by myself**. (Montgomery 318)

(1b) Se'n ämnar jag nog också **bedriva litet egna studier, fastän jag går här hemma ...** (Jensen 327)

(1c) Förresten tänker jag studera härhemma och **ta en liten universitetskurs alldeles på egen hand**. (Davidson 245)

(1d) Förresten tänker jag läsa vidare här hemma och **ta en universitetskurs per korrespondens**. (Sjögren-Olsson 156)

(1e) Sedan tänker jag nog också **bedriva lite egna studier fastän jag går här hemma ...** (Westman, *Anne* [2018] 315)

I källtexten används adjektivattributet "little", vilket är återgivet med "litet"/"lite"/"liten", förutom i Sjögren-Olssons adaption där detta är struket. Dessutom förändras "all by myself" till "per korrespondens", vilket ger ett mer seriöst intryck. Källtexten tydliggör inte vilken typ av studier det är frågan om, men enligt The Canadian Encyclopedia fanns korrespondenskurser för lärare i Kanada från 1889 (Haughey). Då det amerikanska *college* står för en något lägre utbildningsnivå än svenskans *universitet* uppvärderar även denna skillnad Annes ambition i Davidsons och Sjögren-Olssons adaptioner i jämförelse med de övriga. De tre punkter som Jensen och Westman försett yttrandet med kan tolkas som att Anne är något svävande. Källtextens och adaptionernas avslutning med punkt ger ett mer självständigt intryck.

Vidare värderas Annes akademiska resultat högre på ett uttalat plan i adaptionerna än i Montgomerys original. Detta kan illustreras av Matthews replik:

(2a) I guess our Anne did **as well as any of them** (Montgomery 212)

(2b) Nå, vår Anne skötte sig väl **lika bra som någon annan**, skulle jag tro (Jensen 224)

(2c) Jag tycker vår Anne **klarade sig bäst av dem allihop** (Davidson 201)

(2d) Jag tycker vår Anne **klarade sig bäst av dom allihop** (Sjögren-Olsson 135)

(2e) Nå, vår Anne skötte sig väl **lika bra som någon annan**, skulle jag tro (Westman, *Anne* [2018] 218)

Medan Jensen översätter källtexten adekvat på ett innehållsmässigt plan, något som Westman behåller, förstärker både Davidson och Sjögren-Olsson Matthews replik så att berömmet blir kraftigare.

Nästa exempel gäller när Marilla motiverar varför hon och Matthew gärna vill kosta på Anne en utbildning:

(3a) I believe in a girl **being fitted to earn her own living** whether she ever has to or not. (Montgomery 254)

(3b) Jag håller på, att en flicka **gör sig kompetent att förtjäna sitt eget uppehälle**, antingen hon nu kommer att behöva det eller inte. (Jensen 262)

(3c) Jag tycker att en ung flicka **bör kunna tjäna sitt eget uppehälle**, vare sig hon någonsin behöver göra det eller inte. (Davidson 207–208)

(3d) Jag tycker att en flicka **ska kunna tjäna sitt uppehålla själv**, antingen hon behöver det eller inte. (Sjögren-Olsson 138)

(3e) Jag håller på att en flicka **ska göra sig kompetent att förtjäna sitt eget uppehälle**, antingen hon nu kommer att behöva det eller inte. (Westman, *Anne* [2018] 254)

Den subtila skillnaden mellan å ena sidan källtextens "being fitted to earn" – vilket Jensen och Westman återger adekvat med "gör sig kompetent att förtjäna" respektive "ska göra sig kompetent att förtjäna" – och å andra sidan Davidsons "bör kunna tjäna" och Sjögren-Olssons "ska kunna tjäna", är enligt mig att "being fitted" och "göra sig kompetent" betonar en beredskap, medan "bör kunna" och "ska kunna" fokuserar mer på den faktiska aktiviteten att tjäna sitt uppehälle. Denna replik, som Åhmansson, Foster och Simons samt Gerson alla ser som central, illustrerar mycket tydligt hur Annes utbildning och akademiska framsteg genom subtila språkliga skillnader, som förstärkningar och tillägg, lyfts fram mer och mer fram till 1962. Som ovan nämnts har dessutom Mrs. Lyndes replik om att kvinnliga lärare är en farlig uppfinning strukits i denna utgåva. Varken i Davidsons eller Sjögren-Olssons adaptation tonas Annes drömmar om Averymedaljen ner, vilket, som Rémi visat, Jensens översättning och Westmans bearbetning gör ("From Green Gables").

Religion och natur i förening

Jag räknar Annes religiösa intresse som det andra viktiga karaktärsdraget. Hon lever i en strängt religiös miljö, men har sin egen syn på hur religion bör utövas. Hennes ifrågasättande av vissa religiösa vanor kan ses som ett uttryck för Montgomerys avvisande inställning till dåtidens doktrinartade inslag (Foster och Simons 158). Exempelvis noterar T.D. MacLulich att Anne frågar varför man måste knäböja när man ska be, när hon hellre skulle vilja gå ut på ett stort fält och "känna" bönen (93). Kirstie Blair och William V. Thompson framhåller att naturen lockar fram en starkt religiös känsla hos Anne (134). De menar att Montgomerys naturskildringar ansluter till ett

nyvaknat intresse för hedniska riter, vilket märktes i 1900-talslitteraturen (136). Jag tolkar Annes religiösa och naturälskande drag som två sidor av samma mynt.

Den sociala praktiken i 1900-talets Kanada innebar att religionen var högst påtaglig i samhället. På textnivå speglas detta i källtexten genom att Annes gudstro kommer till uttryck via en mängd olika handlingar, händelser, relationer och resonemang, men många har lyfts bort i de svenska versionerna, särskilt i adaptationerna. I samtliga undersökta utgåvor återfinns episoden då den naturälskande Anne smyckar sitt hår med levande blommor på väg till en gudstjänst, vilket övriga kyrkbesökare med Mrs. Lynde i täten ser som ett klandervärdigt sätt att spöka ut sig. Kvar i alla utgåvor är också hur Marilla lär Anne be aftonbön, hur Annes vänskap med prästfrun Mrs. Allen utvecklas, hur Anne går till Matthews grav samt Annes sista replik då hon viskar att Gud är i sin himmel.

I källtexten innefattar Annes religiositet alltså flera ifrågasättanden av kyrkans doktriner, de kyrkliga representanternas praktiker samt hemmets ritualer. Min undersökning visar dock att dessa ifrågasättanden tonas ner i de svenska måltexterna. Annes kritik av hur sträng Jesus verkar på bilden "Christ Blessing Little Children" (58) är utelämnad i Sjögren-Olssons adaptation, men finns kvar i Jensens översättning (63–64), Davidsons adaptation (69–71) och Westmans bearbetning (Westman, *Anne* [2018] 65–66).

Jag finner också exempel på ifrågasättanden som inte är återgivna i någon av de svenska utgåvorna. I källtexten finns flera exempel på kritik av kyrkan som etablissemang. På ett ställe diskuterar Anne huruvida en präst som stulit något som barn kan få respekt i prästrollen som vuxen. Anne menar, i motsats till Mrs. Lynde, att själva bekännelsen, och det faktum att människor kan ändra sig, gör att han förtjänar respekt (Montgomery 221), vilket är struket i samtliga måltexter. Anne säger vidare att söndagsskollärare Mr. Bell är kristen på ett sätt som hon ogillar (179), vilket även är struket i alla svenska utgåvor. Vidare återfinns inte Annes replik "If I were a man I think I'd be a minister" (263) i någon av de svenska utgåvorna. Ur ett feministiskt perspektiv visar repliken dels på Annes stora ambition, dels på en medvetenhet om vad flickor kunde och inte kunde göra. Montgomery var före sin tid i att väcka tanken på en flicka som drömde om prästyrket. Yrket öppnade inte upp för kvinnor inom den kanadensiska lutheranska presbyterianska kyrkan förrän 1968 (Tippins). Dock visar Roseanne Hutchings att kvinnor kunde fungera som pastorer och predikare inom den kanadensiska metodistkyrkan, den kyrka som Montgomery beskriver som den konkurrerande

lutheranska kyrkan. Montgomery var på detta sätt även före Jensen och Davidson, eftersom prästyrket inte öppnade upp för kvinnor i Sverige förrän 1960 (se "Prästämbe"). I Sjögren-Olssons adaption som kom 1962 hade tiden hunnit ifatt, och man skulle därmed kunna tänka sig att yttrandet hade platsat, men då denna utgåva skalade bort nästan alla religiösa resonemang hade det i så fall hängt i luften.

I Montgomerys källtext finns som ovan nämnts en central passage som sammankopplar religion med natur, då Anne ifrågasätter varför man måste knäböja när man ber. Hon vill hellre gå ut på ett stort fält eller in i en djup skog och känna bönen (53–54). I Sjögren-Olssons adaption stryks avsnittet, medan det finns kvar i de andra måltexterna (Jensen 58; Davidson 63; Westman, *Anne* [2018] 60). Att utelämnade passagen leder inte bara till att Annes ifrågasättande av religionen faller bort utan också till att läsaren går miste om en viktig ledtråd om Annes känsla för naturen, nämligen att den har religiösa, kanske ekoteologiska drag (jfr Blair och Thompson). Den konkurrerande metodistkyrkan innehöll faktiskt vid denna tid även pietistiska drag som att Guds ord inte bara skulle kunna predikas i kyrkan (se vidare Engar). Anne kan på detta sätt ses som ekumenisk föregångare då hon inte är främmande för att kombinera drag från olika kyrkor.

Källtexten är rik på målade naturbeskrivningar, både i Annes repliker och i relationen (de icke-dialogiska avsnitten), och de står ofta i samband med spiritualitet och religion. Anne njuter av årstidens växlingar och dagens skiftande ljus och färger. Men många av källtextens naturbeskrivningar försvinner i Davidsons och Sjögren-Olssons adaptioner. Bland de naturbeskrivningar som trots allt återfinns i alla svenska versioner märks centrala passager som Annes och Matthews färd genom the Alley, Annes första möte med körsbärsträdet Snow Queen och hur Anne promenerar hem i sista kapitlet då hon möter och försonas med Gilbert.⁸ Men även de naturbeskrivningar som får stå kvar har utsatts för väsentliga utelämnanden i Davidsons och Sjögren-Olssons adaptioner. Som exempel kan nämnas naturbeskrivningen då Anne promenerar hem som skildras med 155 ord i källtexten (Montgomery 321–322), 139 ord i Jensens översättning (330) respektive 133 ord i Westmans bearbetning (*Anne* [2018] 318), minskar till 75 ord hos Davidson (249) medan bara 38 ord återstår i Sjögren-Olssons adaption (158). Mina observationer om kortare eller utelämnade naturbeskrivningar i Davidsons och Sjögren-Olssons utgåvor stöder därmed Rémis observation att naturscenerier försvinner ("From Green Gables " 22).

Annes moraliska utveckling

Förutom den religiösa moral som kommer till uttryck genom religiösa och naturromantiska inslag finns i källtexten också många inslag av social och personlig moral, som relaterar till hur Anne bör och vill uppföra sig gentemot andra och mot sig själv. I originalet återkommer temat sanning och lögn vid flera tillfällen, men också gradskillnader däremellan som uppriktighet, behärskning, diplomati och pragmatik. Åhmansson är inne på samma linje då hon analyserar romanen med utgångspunkt i de sju dödssynderna (86).

Två centrala kapitel som finns med i alla måltexter är kapitlen där Anne förolämpar Mrs. Lynde och sedan ber om ursäkt. Även om dessa är kortade i Davidsons adaptation och ännu mer i Sjögren-Olssons finns den viktiga iakttagelse som Marilla gör – att Anne njutit av det dramatiska i situationen och kanske borde bli straffad för det, men att en sådan bestraffning blir omöjlig (Montgomery 78) – kvar i alla måltexterna (Jensen 85; Davidson 90–91; Sjögren-Olsson 67; Westman, *Anne* [2018] 85). Även då Anne modigt ber Miss Barry om ursäkt för att hon och Diana hoppat i sängen (Montgomery 164–167) finns kvar i alla versionerna även om vissa kortare passager strukits av Davidson (169–173) och längre delar har utelämnats av Sjögren-Olsson (129–131).

På mikrotextnivå visar analysen av Annes aktiva verb att Sjögren-Olsson på ett lexikalt plan ofta framställer Anne som aktiva än i övriga översättningar. När detta kombineras med moral blir resultatet att hon framstår som modigare än originalet. Ett sådant exempel återfinns just i passagen om Miss Barry. Diana har precis sagt att en ursäkt från Anne troligen inte kommer att göra någon skillnad:

(4a) With this encouragement Anne bearded the lion in its den – that is to say, **walked resolutely** up to the sitting-room and **knocked faintly**. (Montgomery 164)

(4b) Efter denna uppmuntran samlade Anne allt sitt mod, **gick beslutsamt** fram till salsdörren och **knackade försiktigt**. (Jensen 179)

(4c) Efter dessa uppmuntrande ord angrep Anne lejonet i dess kula – det vill säga, **hon gick beslutsamt** fram till vardagsrumsdörren och **knackade försiktigt**. (Davidson 169)

(4d) Och Anne **tog vägen** till vardagsrumsdörren **i tre raska skutt** och **knackade beslutsamt** på den. (Sjögren-Olsson 129)

(4e) Efter denna uppmuntran samlade Anne allt sitt mod, **gick beslutsamt** fram till salsdörren och **knackade försiktigt**. (Westman, *Anne* [2018] 175)

Vi ser här att de två handlingarna "walked resolutely" och "knocked faintly" överförs på ett adekvat sätt – med "gick beslutsamt" och "knackade försiktigt" – av Jensen, Davidson och Westman. Sjögren-Olsson har däremot valt "tog vägen... i tre raska skutt" och "knackade beslutsamt". Anne framstår som djärvare då den försiktiga knackningen uteblir. Möjligen är de raska skutten en kompensation för utelämnandet av källtextens formulering om att Anne angriper lejonet i dess kula, men min tolkning är att satsen ska läsas ironiskt i källtexten, eftersom Dianas föregående replik inte innehåller någon uppmuntran.

I källtexten resonerar Anne kring sin moraliska utveckling och konstaterar att hon genom olika dråpliga situationer har lärt sig läxor (Montgomery 237–238). I Jensens översättning (246–247) och i Westmans bearbetning (*Anne* [2018] 240) finns hela passagen återgiven, liksom alla kapitel där händelserna utspelar sig. Men i Davidsons och Sjögren-Olssons adaptationer saknas passagen, liksom de flesta av kapitlen om själva situationerna. Det centrala kapitlet om en försvunnen ametistbrosch och en fabricerad bekännelse saknas hos Davidson. Bakgrunden till den falska bekännelsen är att Marilla inte tänker låta Anne följa med på söndagsskolans utflykt förrän flickan berättat vad hon gjort av broschen. Det visar sig dock senare att Anne är oskyldig. Kapitlet innehåller dessutom betydelsefull kritik av Marillas uppfostringsmetod, och därför resulterar denna strykning i att Annes kritiska syn på Avonleas dubbelmoral inte kommer fram i lika hög grad (jämför även passagen om hur Marilla ser på Annes ursäkt till Mrs. Lynde). Andra kapitel som är viktiga för att förstå Annes utveckling är kapitlet då Anne tar liniment i kakan, vilket saknas hos Sjögren-Olsson, samt kapitlen om spökskogen, hårfärgningen och iscensättningen av "Elaine" i ekan, vilka saknas i båda adaptationerna. Förutom att dessa kapitel saknas finns även strykningar i de flesta kapitel i Davidsons och Sjögren-Olssons adaptationer. Ett långt stycke där Anne i berömmande ordalag berättar för Marilla hur man, enligt Mrs. Allen, bör dana sin karaktär (Montgomery 250–251), är helt struket hos Sjögren-Olsson och delvis struket hos Davidson. Även enstaka meningar angående moral – som "I'm not vain, but I'm thankful" (276), vilket Anne yttrar då hon fått veta att hon kommit överst på resultatlistan över inträdesprovet till seminariet – är

strukna i Sjögren-Olssons adaption. Dessa strykningar får följden att Annes självreflekterande sida minimeras.

Precis som i fallet med Annes religiösa utläggningar finns det moraliska resonemang som inte är återgivna i någon av de svenska utgåvorna. Dessa resonemang drar mot moralfilosofi och handlar om hur Anne ser på extraordinära händelser. Hon diskuterar hur en konsert kan få de vardagliga nöjena att blekna (Montgomery 214) och hur Miss Barrys luxuösa inredning gör att hennes fantasi inte får något utrymme (243). I källtexten förekommer även på flera ställen temat pojkvänner och äkta män, som dock gäller bikaraktärer snarare än Anne. Temat kommer till uttryck dels i form av romantiska fantasier, vilka är återgivna i Jensens och Westmans versioner, dels i form av enstaka meningar, utspridda i den senare delen av romanen, som anspelar på att gå ut, följa någon hem och intressera sig för pojkar och män. Dessa meningar är nästan helt strukna i Jensens översättning och Westmans bearbetning, och de finns knappt heller med i Davidsons och Sjögren-Olssons adaptioner, där ofta hela kapitel har strukits. I Montgomerys källtext gäller anspelningarna på sexualitet främst Ruby Gillis – som i Annes replik "Ruby Gillis thinks of nothing but young men, and the older she gets the worse she is" (Montgomery 250) – men även andra bikaraktärer, som i Dianas yttrande: "Mind you, Rob Wright went home with Gertie Pye from the practice night before last. Did you ever hear anything equal to that?" (211). Mina iakttagelser överensstämmer med Laura Ledens studier där hon visar hur översättarens strykningar av anspelningar på sexualitet påverkar karaktäriseringen av en annan Montgomeryfigur, Emily, i kyskare riktning ("Girls' Classics", "Klassiska flickböcker").

Annes fantasi

Från moral, i betydelsen hur Anne handskas med tankar och känslor vad gäller sociala relationer och personlig mognad, är steget inte långt till Annes drömmar, som i högsta grad är del av hennes mentala och emotionella jag. Annes luftslott och historier utgör en stor del av romanens behållning. Åhmansson tar fasta på länken mellan lögn och fantasi i sin analys av det redan nämnda kapitlet om ametistbroshen (100). MacLulich lyfter i stället fram relationen mellan verklighet och fantasi, då han ser ett viktigt tema i hur Anne efter hand lär sig att hålla isär dessa två begrepp (94). Åhmansson påpekar att fantasin ger Anne makt, en makt som stör de vuxna (102). Som Rémi noterar väljer Jensen att lyfta fram intellektuella och perceptiva iakt-

tagelser när Annes dagdrömmar översätts, snarare än kreativa och drömmande ("From Green Gables" 12–14), något jag återkommer till i min analys. Susan Erdmanns och Barbara Gawrónska Petterssons undersökning av norska översättningar av *Anne of Green Gables* visar också att strykningar av religiösa och romantiska drag gör Anne mer nykter, i samklang med översättarens politiska och feministiska anspråk (360, 364).

Jensens och Westmans måltexter förmedlar alla de föreställningar och iscensättningar av fantasier som källtexten innehåller. Men som redan nämnts stryks spöskogen och iscensättningen av Tennysons dikt "Elaine" i de båda adaptationerna, och Davidson stryker även Annes fabricerade bekännelse om ametistbroschen. Dessa kapitel är centrala för att beskriva och utveckla Annes fantasi. Dessutom stryker Sjögren-Olsson en mängd mindre fantasier som Anne berättar om i sina repliker, till exempel dem hon redogör för medan hon super Diana full (Montgomery 131–132). Även Annes benägenhet att prata och komma in på stickspår kan kopplas till hennes föreställningsförmåga och här har både Davidson och, i ännu högre grad, Sjögren-Olsson utelämnat mycket. Som exempel stryks merparten av Annes utläggningar innan Marilla kan komma till saken angående Miss Stacys fråga om Anne vill studera till inträdesprovet (Montgomery 250–251).

Också analysen av aktiva verb med Anne som subjekt visar på förändringar i måltexterna som påverkar hur Annes fantasi uttrycks. I källtexten använder Montgomery ofta verb som utgörs av mentala processer, och de överförs adekvat av Jensen, Davidson och Westman, medan Sjögren-Olsson väljer aktiva verb:

(5a) Now I'm going to **imagine** things into this room so that they'll always stay imagined. (Montgomery 63)

(5b) Nu ska jag **låtsa** det här rummet fullt med vackra saker, så att man kan trivas här ... (Jensen 69)

(5c) Nu ska jag **föreställa mig** saker och ting här i rummet så att de alltid stannar kvar. (Davidson 75)

(5d) Nu ska jag **ta** och **möblera om** det här rummet i fantasin, så att jag alltid kan se det så. (Sjögren-Olsson 53)

(5e) Nu ska jag **låtsas** att det här rummet är fullt av vackra saker, så att man kan trivas här ... (Westman, *Anne* [2018] 69)

Hos Jensen, Davidson och Westman blir "imagine" till "låtsa", "föreställa mig" och "låtsas", vilka utgör mentala processer, medan Sjögren-Olsson i sin adaptation använder två aktiva verb - "ta" och "möblera om" - och placerar "i fantasin" som adverbial, vilket är en mindre framträdande satsdel. Då subjektet Anne beskriver hur hon ska göra med hjälp av mer aktiva verb och "i fantasin" placeras som adverbial, blir intrycket att hon är mer handlingskraftig än i tidigare utgåvor, även om allt förvisso fortfarande sker i tanken.

Annes fantasi och associationsförmåga överförs alltså jämförelsevis mest adekvat av Jensen och Westman, medan Davidson och Sjögren-Olsson dels förkortar hennes repliker, dels skär bort hela kapitel som bygger på hur Annes fantasi försätter henne i brydsamma situationer (som kapitlet om spöskogen och iscensättningen av "Elaine"). Resultatet blir att Annes drömande drag, men också hennes kvicka associationsförmåga och tendens att spinna iväg då hon talar, kraftigt förminskas i adaptationerna. I enskilda meningar framstår Anne i Davidsons adaptation och ännu mer i Sjögren-Olssons adaptation som någon som handlar snarare än någon som både tänker, talar och handlar, alltså en plattare bild jämfört med Montgomerys källtext, Jensens översättning och Westmans bearbetning (jfr Rémi, "From Green Gables" 22).

Denna plattare bild blir ännu tydligare då den kopplas ihop med Åhmanssons observation att Annes fantasi ger henne en typ av makt som stör de vuxna. När fantasin beskärs så kraftigt som i Sjögren-Olssons adaptation blir Annes makt mindre. Resultaten är dock tvetydiga. Å ena sidan berövas Anne den makt som fantasin ger henne, å andra sidan betonas hennes handlingskraftiga sida. När kapitlet om ametistbroschen, spöskogen och "Elaine" stryks, försvinner också frågan om hur nära fantasin ligger lögnen (jfr Åhmansson 100) och hur en hopblandning av fantasi och verklighet kan bli farlig (jfr MacLulich 94).

Rémi anför också att Jensen väljer att lyfta fram intellektuella och perceptiva iakttagelser, snarare än de imaginära, när Annes dagdrömmar återges. När mina och Rémis resultat läggs samman kan man spekulera i om Jensen kan ha arbetat med strategin komensation, genom att låta Anne bli mer intellektuell i sina dagdrömmar, eftersom hon är något mindre intellektuell (ifrågasättande) vad gäller religion och moral. Jag är oavsett enig med Rémi i att Anne genom detta drag framstår som yngre ("From Green Gables"). Detta intryck förstärks ytterligare av att referenser till kärlek och sexualitet i Avonlea är mer eller mindre utelämnade i Jensens översättning och Westmans bearbetning (jfr Leden, "Girls' Classics", "Klassiska flickböcker").

En normkonflikt mellan pärmar

Min undersökning blottlägger en normkonflikt som utspelas mellan pärmarna i svenska översättningar och adaptationer av *Anne of Green Gables* under drygt 100 år. Å ena sidan finns i samhället en ökad feministisk medvetenhet och en växande rörelse där flickors kultur och situation uppmärksammas. Å andra sidan råder vissa kulturella och ekonomiska villkor för bokförlagen vilket leder till att den senaste utgåvan, Westmans bearbetning för Lind & Co, ger Anne mindre handlingsutrymme i enlighet med de normer som rådde för 100 år sedan.

Det enda som fredas i alla fyra undersökta svenska utgåvor är Annes akademiska ambitioner, som förstärks i takt med adaptationerna av Davidson och Sjögren-Olsson och ibland till och med blir starkare än i källtexten.

Till följd av att Anne skildras med en rad aktiva verb framstår hon i adaptationen av Sjögren-Olsson snarare som en person som uträttar saker än en som resonerar och drömmer som i källtexten. Även om Sjögren-Olsson på grund av sina många utelämnanden skildrar färre av Annes handlingar totalt framstår Anne därmed ändå som mer egenmäktig och med större handlingsutrymme än i tidigare översättningar. Detta går i linje med flickors och kvinnors ökade makt och utrymme under 1900-talet. Denna koppling mellan översättningarna och samhället stöder också Simons antagande att översatta texter påverkas av ideologier om kön (7).

Att Annes akademiska ambitioner framhävs och förstärks i Davidsons och Sjögren-Olssons adaptationer kan kopplas till barnlitteraturens didaktiska inslag, då syftet kan ha varit att inspirera och vägleda unga läsare att själva satsa på studier och yrkesarbete. En koppling kan även här göras till feminismens utveckling och knyts till Birgitta Theanders slutsats att flickböcker under 1900-talet speglade, men ibland även föregrep, samhällsdebatten, genom att tidigt ta upp frågor som exempelvis dubbelarbetande kvinnor (314).

Dock lyfts Annes ambition på bekostnad av hennes religiösa, moraliska, intellektuella och känslomässiga sidor, vilket gör karaktären endimensionell i adaptationerna. Orsaken till denna obalans ligger i den diskursiva praktiken, alltså i B. Wahlströms och Lindblads anpassning till en ung målgrupp, som hittade sin läsning i tobaks- och pappershandeln. Troligen antogs en sådan publik inte vara lika intresserad av långa naturbeskrivningar, bibelcitat och religiösa resonemang, som C.W.K. Glerups mer borgerligt bildade unga läsare. När B. Wahlströms och Lindblads dessutom hade begränsningar vad gäller att texten inte fick vara mer än ett visst antal sidor, är

det följdriktigt att intellektuella och känslomässiga partier utgår, till förmån för mer handlingsdrivna som ofta har stort utrymme i barnlitteratur (jfr Leden, "Klassiska flickböcker" 39).

I adaptationerna blir romanen mindre komplex, vilket påverkar Annes handlingsutrymme. En text med hög komplexitet kan härledas till heteroglossisk text, som låter många röster framträda, medan en text med låg komplexitet snarare är en monoglossisk, fåröstad, text (se vidare Hagren Idevall). Med de strykningar som Davidson och Sjögren-Olsson gjort förloras också en stor del av källtextens spänningskomposition, där motgångar stegras mot ett klimax innan de når sin lösning. Eftersom spänningen till viss del utgörs av de motgångar som Anne möter blir skildringen av hennes handlingsutrymme betydligt tunnare. Även om tendensen märks redan hos Davidson är den tydligast hos Sjögren-Olsson. Kanske såg inte förlagen komplexitet som önskvärd för målgruppen. Minskad komplexitet kan å ena sidan få det att framstå som om Anne har större handlingsutrymme i Sjögren-Olssons version, eftersom hon inte behöver tackla motgångar för att uppnå sina mål på samma sätt som i källtexten och de andra måltexterna, men det kan å andra sidan få det att verka som om hon är mindre handlingskraftig, eftersom hon inte behöver lösa lika många problem på vägen.

Med tanke på det omgivande samhället som gett flickor och kvinnor ytterligare rättigheter sedan 1962 kunde man förväntat sig att en ännu friare, starkare och mer självmedveten Anne skulle framträda i den senaste utgåvan. Men linjen bryts här. Westmans version blir i stället i detta avseende ett steg tillbaka, vilket har sin grund i att utgåvan är en varsam bearbetning av ursprungsöversättningen från 1909 och inte en nyöversättning. Utgåvan bör förstås i ljuset av en konflikt mellan den sociala praktiken – tidsandan – och den diskursiva praktiken – förlagens produktionsvillkor. *Anne på Grönkulla* i Jensens översättning och med senare bearbetningar (1955 av Hallqvist och 1991 av Westman själv) har blivit klassiker och bästsäljare, men som Warnqvist påpekar har varken Davidsons eller Sjögren-Olssons utgåva överlevt på samma sätt ("Anne" 219). För Lind & Co kan det antas vara en fråga om kulturell prestige att ge ut den mest etablerade översättningen, men också en fråga om ekonomi, då Jensens översättning i bearbetningar uppenbarligen har sålt bra för andra förlag och därmed kan tänkas bli lönsam. Jämfört med att göra en nyöversättning är det billigare att bearbeta den igen, och Jensens översättning är dessutom fri att använda till skillnad från de övriga. En helt ny översättning hade dock troligen, enligt dagens översättningspraxis, legat så nära originaltexten som möjligt. *Anne of*

Green Gables lär fortsätta sitt svenska liv, och framtiden får utvisa hur förlagen kommer att balansera produktionsvillkor mot tidsanda när nya översättningar, bearbetningar och adaptationer ska publiceras.

Biografisk information: Anna Vogel är universitetslektor vid Institutionen för svenska och flerspråkighet, Stockholms universitet. Hennes vetenskapliga arbete kretsar kring hur olika perspektiv gör avtryck i språket och hur språket påverkar världen. För närvarande är Vogel tjänstledig för en forskartjänst på Rädda Barnen. Bland hennes senaste publikationer märks "Meningsfullt bistånd. En kritisk analys av metaforer på Läkare Utan Gränser webbplats" i Sakprosa (2019) och "How to Build a Metaphor. Novel Metaphors Construed by Concrete Elements in Tomas Tranströmer's Poetry" i Style (2017). Vogel driver också förlaget Aglaktuq som låter nyöversätta Anne of Green Gables med planerad utgivning 2022.

Noter

- 1 Nyutgåvan har bevarat Montgomerys val att stava vissa ord som *colour* och *centre* på kanadensiskt vis samt hennes sätt att skriva vissa tidsadverbial och sammansättningar som *to-day* och *ice-cream* med bindestreck (Montgomery xxxvi).
- 2 Mina kategoriseringar av utgåvorna som översättning, adaption eller varsam bearbetning av en översättning grundar sig i Isabelle Desmidts syn på översättning och adaption som två poler med en glidande skala mellan sig. Etiketterna bottnar i noggranna överväganden av materialets skilda aspekter, men dessa kan av utrymmesskäl ej redovisas här.
- 3 Utgåvorna från 1955 och 1991 ingår inte i mitt material.
- 4 Originalen benämns *källtext* och översättningen eller adaptionen benämns *måltext*.
- 5 Denna utgåva ingår inte heller i mitt material.
- 6 Se även Leden ("Girls' Classics", "Klassiska flickböcker") och Rémi ("From Green Gables", "Interactions") som också studerat utelämnanden.
- 7 Efter varje svenskt exempel (b–e) har jag angett namn på upphovspersonen bakom översättningen, bearbetningen eller adaptionen. I referenslistan står sedan verket upptaget under denna upphovspersons namn.
- 8 En uttömmande förteckning av vilka naturbeskrivningar som återfinns i alla måltexter innefattar också följande stycken, där sidhänvisningen avser Sjögren-Olsson: beskrivningen av strandvägen (36), beskrivningen av var Anne hade sin låtsasvän Violetta (52), hur Anne beskriver stjärnhimlen på väg hem från Mrs. Lynde (68), promenaden mot familjen Barrys hus (77), beskrivningen av Barrys trädgård (77), Annes beskrivning av de olika platser där hon leker med Diana (84–85), beskrivningen av skolgården

(96), hur Anne går hemåt i natten då hon räddat Dianas lillasyster (122), slädfärden till diskussionsklubbens konsert (126) samt slutscenen då Anne tittar ut genom sitt fönster (159).

Litteratur

Andræ, Marika. *Rött eller grönt? Flicka blir kvinna och pojke blir man i B. Wahlströms ungdomsböcker 1914–1944*. Diss., Uppsala universitet. Stockholm, B. Wahlströms, 2001.

“Anne på Grönkulla”. *Lind & Co*, www.lindco.se/bocker/anne-pa-gronkulla. Hämtad 4 november 2020.

Blair, Kirstie och William V. Thompson. “The Mood of the Golden Age. Paganism, Ecotheology and the Wild Woods in L.M. Montgomery’s *Anne and Emily Series*”. *Literature & Theology*, vol. 30, nr 2, 2016, s. 131–147, doi.org/10.1093/litthe/frw017.

Birgander, Christina och Birgitta Hvidberg, bearbetare. *Anne på Grönkulla* av L. M. Montgomery, översatt av Karin Lidforss Jensen, Lund, LiberLäromedel, 1976.

Davidson, Aslög, översättare. *Anne på Gröntorpa. Berättelse för flickor* av L.M. Montgomery, Stockholm, B. Wahlströms, 1941.

Desmidt, Isabelle. “A Prototypical Approach within Descriptive Translation Studies? Colliding Norms in Translated Children’s Literature”. *Children’s Literature in Translation. Challenges and Strategies*, redigerad av Jan Van Coillie och Walter P. Verschueren, Manchester, St Jerome, 2006, s. 80–96.

Engar, Ann Willardson. “English Poetry in the Eighteenth Century”. *Salem Press Encyclopedia of Literature*, 2019.

Erdmann, Susan och Barbara Gawrónska Pettersson. “Norwegian Translations of *Anne of Green Gables*. Omissions and Textual Manipulations”. *Languages – Cultures – Worldviews. Focus on Translation*, redigerad av Adam Glaz, London, Palgrave Macmillan Ltd, 2019, s. 349–366.

Fairclough, Norman. *Discourse and Social Change*. Cambridge, Polity, 1992.

Foster, Shirley och Judy Simons. *What Katy Read. Feminist Re-Readings of ‘Classic’ Stories for Girls*. Houndmills/Basingstoke, Macmillan, 1995.

Gerson, Carole. "Fitted to Earn Her Own Living". *The L.M. Montgomery Reader. Volume 2. A Critical Heritage*, redigerad av Benjamin Lefebvre, Toronto, University of Toronto Press, 2014, s. 198–211.

Hagren Idevall, Karin. *Språk och rasism. Privilegiering och diskriminering i offentlig, medierad interaktion*. Diss., Uppsala universitet. Uppsala, Uppsala universitet, 2016.

Hallqvist, Britt G, bearbetare. *Anne på Grönkulla* av L.M. Montgomery, översatt av Karin Lidforss Jensen, 14:e uppl., Lund, C.W.K. Gleerups, 1955.

Haughey, Margaret. "Distance Learning". *The Canadian Encyclopedia*, 2013, thecanadianencyclopedia.ca/en/article/distance-learning. Hämtad 4 november 2020.

Holmberg, Per och Anna-Malin Karlsson. *Grammatik med betydelse. En introduktion till funktionell grammatik*. Uppsala, Hallgren & Fallgren, 2006.

Hutchings, Rosanne. "Free Methodist Women in the Nineteenth Century". *Historical Papers 1993*, Canadian Society of Church History, 1993, s. 43–55.

Håkanson, Nils. "Aslög Davidson, 1898–1966". *Svenskt översättarlexikon*, litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/artiklar/Asl%C3%B6g_Davidson. Hämtad 4 november 2020.

Jensen, Karin Lidforss, översättare. *Anne på Grönkulla* av L.M. Montgomery, Lund, C.W.K. Gleerups, 1909.

Kåreland, Lena. *Skönlitteratur för barn och unga. Historik, genrer, termer, analyser*. Lund, Studentlitteratur, 2015.

Lathey, Gillian. *The Role of Translators in Children's Literature. Invisible Storytellers*. New York, Routledge, 2010.

Leden, Laura. "Girls' Classics and Constraints in Translation. A Case Study of Purifying Adaptation in the Swedish Translation of L.M. Montgomery's *Emily of New Moon*". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 42, 2019, doi.org/10.14811/clr.v42i0.377.

---. "Klassiska flickböcker i purifierad och förkortad översättning. Utelämnningar i den svenska och finska översättningen av L.M. Montgomerys *Emily-trilogi*". Pro gradu-avhandling, Helsingfors universitet. Helsingfors, Helsingfors universitet, 2011.

MacLulich, T.D. "Anne of Green Gables and the Regional Idyll". *The L.M. Montgomery Reader. Volume 2. A Critical Heritage*, redigerad av Benjamin Lefebvre, Toronto, University of Toronto Press, 2014, s. 83–96.

Montgomery, L.M. *Anne of Green Gables*. 1908. New York, Penguin Books, 2017.

Nordqvist, Liv. Brev till Margit Smith, 6 februari 1962. B. Wahlströms arkiv, Centrum för näringslivshistoria.

---. Brev till Margit Smith, 16 februari 1962. B. Wahlströms arkiv, Centrum för näringslivshistoria.

---. Brev till Niklas von Zweigbergk, 7 januari 1963. B. Wahlströms arkiv, Centrum för näringslivshistoria.

Paulsson, Samuel. E-postkorrespondens, 29 januari 2018.

---. E-postkorrespondens, 6 maj 2020.

"Prästämbe för kvinnor och män". *Svenska kyrkan*, 9 september 2019, www.svenskakyrkan.se/kvinnliga-praster. Hämtad 4 november 2020.

Rémi, Cornelia. "From Green Gables to Grönkulla. The Metamorphoses of Lucy Maud Montgomery's *Anne of Green Gables* in its Various Swedish Translations". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 42, 2019, doi.org/10.14811/clr.v42i0.447.

---. "Interactions with Poetry. Metapoetic Games with *Anne* in Astrid Lindgren's *Madicken*". *Anne with an 'E'. The Centennial Study of Anne of Green Gables*, redigerad av Holly Blackford, Calgary, University of Calgary Press, 2009, s. 165–190.

Shavit, Zohar. *Poetics of Children's Literature*. Athens, University of Georgia Press, 1986.

Simon, Sherry. *Gender in Translation. Culture, Identity and the Politics of Transmission*, London/New York, Routledge, 1996.

Sjögren-Olsson, Margareta, översättare. *Anne på Grönkulla* av L.M. Montgomery, Stockholm, B. Wahlströms, 1962.

Svenska Akademiens Grammatik 4. Satser och meningar. Ulf Teleman, Staffan Hellberg, Erik Andersson och Lisa Holm. Stockholm, Svenska Akademien, 1999.

Theander, Birgitta. *Till arbetet! Yrkesdrömmar och arbetsliv i flickboken 1920–65*. Stockholm, Makadam, 2017.

Tippins, Emily. "First Female Ministers". *The Presbyterian Church in Canada Archives*, 20 juli 2016, presbyterianarchives.ca/2016/07/20/first-female-ministers. Hämtad 4 november 2020.

Toury, Gideon. *Descriptive Translation Studies – and Beyond*. Rev. uppl., Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2012.

Warnqvist, Åsa. "'Anne på Grönkulla – en af de nöjsammaste bekantskaper man kan göra'. Utgivning och mottagande av L.M. Montgomerys verk i Sverige". *I litteraturens underland. Festskrift till Boel Westin*, redigerad av Maria Andersson, Elina Druker och Kristin Hallberg, Stockholm, Makadam, 2011, s. 212–229.

---. "'Don't be too upset with your unchivalrous publisher'. Translator–Publisher Interactions in the Swedish Translations of L.M. Montgomery's Anne and Emily books". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 42, 2019, doi.org/10.14811/clr.v42i0.449.

---. "'I experienced a light that became a part of me'. Reading *Anne of Green Gables* in Sweden". *Anne around the World. L.M. Montgomery and her Classic*, redigerad av Jean Mitchell och Jane Ledwell, Montreal, McGill-Queen's University Press, 2013, s. 228–292.

Westin, Boel. "Flickboken som genre". *Om flickor för flickor. Den svenska flickboken*, redigerad av Ying Toijer-Nilsson och Boel Westin, Stockholm, Rabén & Sjögren, 1994, s. 10–14.

Westman, Christina, bearbetare. *Anne på Grönkulla* av L.M. Montgomery, översatt av Karin Lidforss Jensen, Stockholm, Norstedts, 1991.

---, bearbetare. *Anne på Grönkulla* av L.M. Montgomery, översatt av Karin Lidforss Jensen, Stockholm, Lind & Co, 2018.

---. Telefonintervju, 23 januari 2018.

Åberg, Gun. Brev till Margareta Sjögren, 30 mars 1962. B. Wahlströms arkiv, Centrum för näringslivshistoria.

Åhmansson, Gabriella. *A Life and its Mirrors. A Feminist Reading of L.M. Montgomery's Fiction*. Diss., Uppsala universitet. Stockholm, Almqvist & Wiksell International, 1991.